విజ్ఞానోద్యమకో చరిత్ర శిథిలం

ఉన్నట్టుండి ఏదో భరించలేని శబ్దం గుండె బ్రద్దలు చేసింది. అధిగమించిన వేగంతో పరిగెత్తుతున్న బస్సు ప్రయాణీకుల అందర్నీ ఒక్కసారి కుదిపి, బాణం తగిలిన పక్షిలా కీచుమంటూ అరిచి ఆగిపోయింది.

డ్రైవరు కిందికి దిగేడు. చక్రాల వేపు వొంగి పరిశీలనగా చూస్తూ, అన్నాడు- 'దిగండి! బండి దెబ్బతింది.'

కండక్టరు కూడా దిగి చూసేడు. అదేమాట తనూ చెప్పేడు. ప్రయాణీకు లందరం క్రిందికి దిగేం. వెనుకవైపు వెలికివచ్చిన చక్రాలకేసి చూస్తూ- డ్రైవరు కండక్టరుతో ఏదో మాట్లాడుతున్నాడు. ఓ ముసిలాయన కండక్టర్ని అడిగేడు- 'రిపేరు వొచ్చిందేవిటి?'

"మరేనండి?"

"ఇప్పుడప్పుడే కదల్దేవిటి?"

"కదల్దండి" కండక్టరు ఏదో హామీ యిస్తున్నట్లు చెప్పేడు.

"అసలేవైందేవిటి?" మళ్ళీ అడిగేడు ముసిలాయన.

"ఎనక స్ప్రింగులు దెబ్బతిన్నాయ్. నాలుగడుగులు ఎదరికెళిపోస్తే బండి తిరగ పడిపోయేది. లేచినవేళ మంచిది."

"సైడు మిర్రర్లోంచ్చూసేను. రెండూ ఎలిపికొచ్చేసియ్." డ్రైవరు తన సామ ర్థ్యాన్ని ప్రకటించుకున్నాడు. ముసిలాయన ముక్కుమీద వేలేసుకున్నాడు. ఆయన భార్య కాబోలు గుండెలమీద చెయ్యి పెట్టుకుంది. ఆ చెయ్యి క్రింద మంగళసూత్రాలున్నాయి.

ఎవరో మరోవ్యక్తి అన్నాడు. "ఎంత ప్రమాదం తప్పింది!"

"ఇప్పుడేంవిటి చెయ్యడం?" మరో ఆసామీ ప్రశ్నించేడు.

"చక్రాలు ఫిరాయించాలండి." డ్రైవరు జవాబు చెప్పేడు.

"ఎంతసేపవుతుంది?" నే నడిగేను.

"సెప్పలేనండి, యిటొచ్చే లారీ ఏదన్నా ఆపుసేసి వొయిజాగెల్లి హెడ్డాఫీసుకి రిపోర్టిస్తే, స్పేరు బండో, రిపేరికి టీపో తోల్తారు. నే నెల్లాలి- ఆళ్ళు రావాలి. ఫిటింగిద్చాక బండి కదలాలి. ఏటి సేత్తాంలెండి? నయ్యం! పేణాలు దక్కేయ్!" డ్రైవరు జవాబు చెప్పేడు.

మళ్ళీ ఎవరో విద్యార్థి అడిగేడు- "మరయితే అందాకా రాంభజనే అన్న

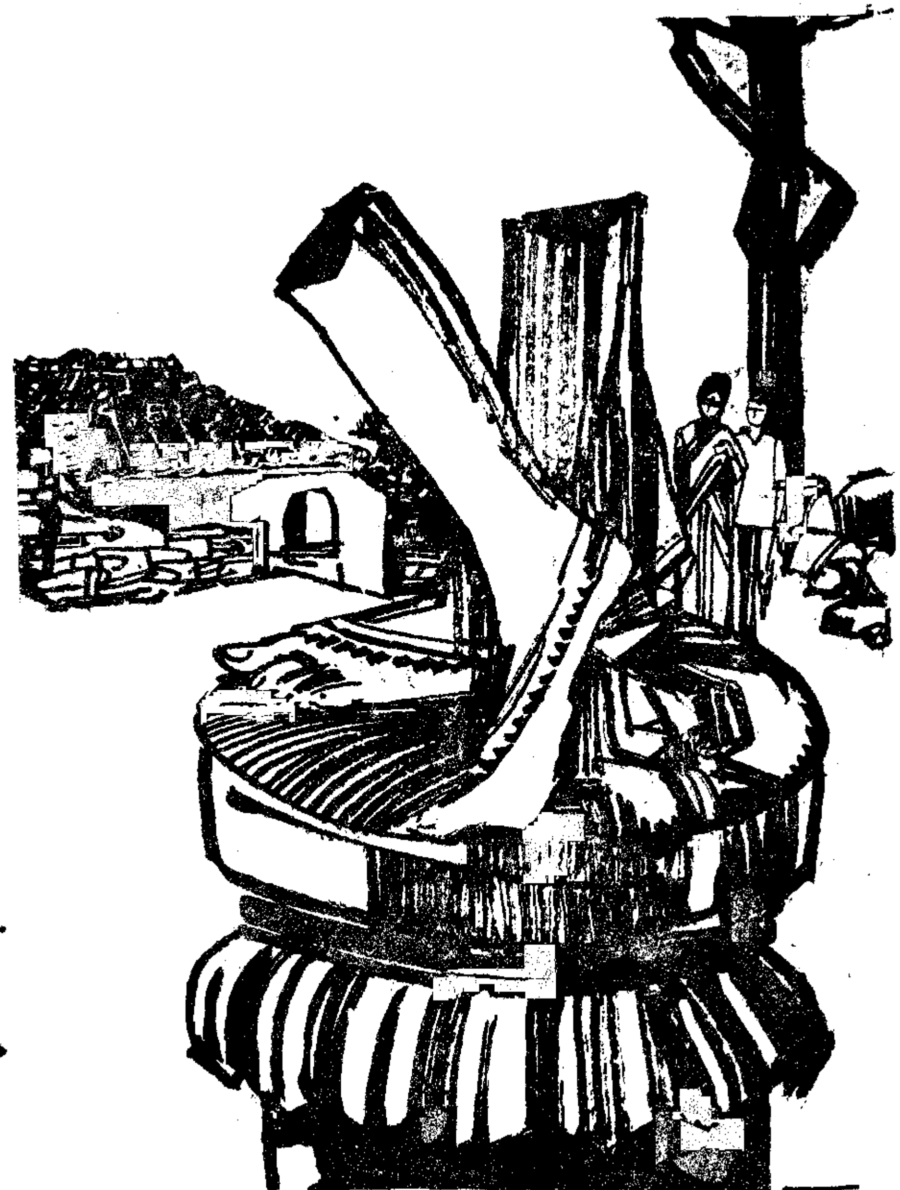

మాట!"

"మరి తప్పదండి. లేటవుద్ది నేనా" అన్నాడు కండక్టరు.

అప్పటికే జనం చాలా మంది చుట్టూరా చెట్లక్రిందికి, పచ్చికమీదికి చెదిరిపోయేరు. రాంభజన చేస్తానన్న విద్యార్థి కూడా, మరో నలుగురు మిత్ర బృందంతో కలిసి కాస్త దూరంలో మెత్తటి గడ్డిమీద బైఠాయించేడు. భజన మొదలుపెట్టేందుకేమో-జేబుల్లోంచి చిడతలు తీస్తారులావుంది అనుకున్నాను. కాని పేకతీసి ఆట పరిచేరు. చప్పుడు లేని భజన.

ఒంటరి ప్రయాణీకుణ్ణవడంవల్ల నాకేమీ తోచడంలేదు. కాస్సేపటిక్రితం బస్సులో కూర్చుని మరో రెండుగంటల కల్లా విశాఖపట్నంలో కాఫీ త్రాగొచ్చు ననుకున్నాను. తీరా యిప్పుడు కాఫీ త్రాగడం కోసమే ప్రాణాల్తో మిగిలి నట్టయింది. చేతి వాచీ చూసుకొన్నాను. నాలుగైంది. సాయింత్రపు చల్లదనం కొంచెం కొంచెం తెలుస్తోంది. ఎండల్తో తారురోడ్డు ఎంచక్కా మెరుస్తోంది. రోడ్డు కిరువైపులా వచ్చని చెట్లూ, పొలాలూ, పొదలూ, దూరాన ఎత్తుగా కొండలూ, యింకా ఎత్తుగా వంగిన ఆకాశం- ప్రకృతి అందం ప్రయాణంలో బాగా కనబడుతుందనుకుంటా.

రుమాలుతో ముఖం తుడుచుకుని దూరంగా చూసాను. చెట్లమధ్య ఏదో చిన్న పల్లెటూరు కనబడింది. దాదాపు మైలు దూరం వుండొచ్చు. ఎలాగో అలా నాకు కాలహరణంచెయ్యాలనుంది మెల్లగా కదిలేను. పిల్లగాలి పిలుస్తూ, పిల్ల కాలువగట్లు దాటుకుంటూ నెమ్మదిగా నడిచేను. అరగంట గడిచేసరికి ఆ వూళ్ళోకి అడుగుపెట్టేను.

బాగా చిన్న వూరు లా ఉంది. బహుశా వెయ్యిగడప వుంటుందేమో యిళ్ళన్నీ దాటుకుంటూ మట్టి రోడ్డుమీద మరో నాలుగు నిముషాలు నడిచేక చెరువొకటి కనబడింది. చెరువు కివతలగా ఒంటిగా, వెలివేయబడినట్టున్న ఒక పాత పెంకుటిల్లు జబ్బు మనిషిలా నిలబడివుంది. దాని కెదురుగా చిన్న ఖాళీ స్థలం ఉంది. స్థలమంతా పచ్చిక మొలిచింది.

బాగా నడవడంవల్ల కాళ్ళు పీకుతున్నాయి. అక్కడికి పోయి కాస్సేపు కూర్చుందా మనిపించింది. అటువైపు కదిలేను. పచ్చికలోకి అడుగు పెట్టగానే స్థలం మధ్యగా ఏదో నా దృష్టి నాకర్షించింది. చకచకా అక్కడికి వెళ్ళేను. అది ఏదో మహాశిల్పం తాలూకు అవశేషం. మోకాళ్ళ క్రిందికి విరిగిపోయి మిగిలిన పాదాల జంట అది. రాతిమీద చెక్కేరు. అందమైన ఆభరణాల్ని, క్రిందికి జారిన వస్త్రాన్ని ఆకర్షణీయంగా అలంకరించి మలిచేరు. అది ఏనాటి శిథిలమో!- దానిలో యింకా నాజూకుతనం తొణికిసలాడుతోంది. పవిత్రత వుట్టి పడుతోంది. ఎవరో మహత్తర శిల్పస్రష్ట చేతుల్లో సృష్టించబడినట్టుంది అది. ఇంతకుముందు నేను మొహెంజొదారో, హరప్పా శిథిలాలు చూసేను. అమర శిల్పి జక్కన్న సినిమా కూడా చూసేను. నాకు శిల్పాలంటే పిచ్చి. ఆ పాదాల్ని చూడగానే,

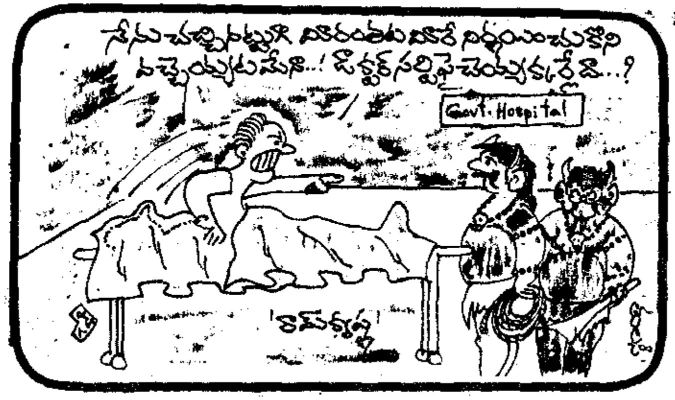

నే నింతవరకూ చూడని గొప్ప శిల్పితనం నాకు వాటిలో కనబడింది. ఇష్టంగా వాటిని చేతుల్తో ముట్టుకు చూసేను. అరగంట సేపు చూసేను. నడిచినంత సేపు. ఆ స్త్రీ మూర్తి పాదాలు నాకెంతో నచ్చేయి. నా కప్పుడనిపించింది-ఆ పాదాలు ధరించే పూర్తి విగ్రహం చూడగలిగితే ఎంత బాగుణ్ణో కదా....అని. కాని, ఆ అవకాశం నాకు దక్కలేదు. కేవలం శిథిలం మాత్రం చూడగలిగేను. అది నా మనస్సులో ముద్ర వేసింది. దాని పూర్తి స్వరూపాన్ని చూడలేక పోయినా, కనీసం దాన్ని మలిచిన 'మహాశిల్పి'నైనా చూసి తీరాలనిపించింది. ఆయనది బహుశా ఈ వూరే అయ్యుంటుంది.ఆయనిక్కడి వాడే అయ్యుంటాడు. అనే వూహలు నాలో కలిగేయి. ఆయన్ని కలుసుకుని, మనసారా అభినందించే భాగ్యం గలిగితే బాగుణ్ను అనుకున్నాను.

వంగినవాణ్ని లేచి నిలబడ్డాను. వూళ్ళో వాకబు చేద్దామని వెనక్కి తిరిగేను. ఎదురుగా పాత పెంకుటింట్లో ఎవరో నివాసం వున్నట్టు తోచింది. ముందు అక్కడికి పోయి అడిగిచూస్తే సరి- అనుకుని ఆ యింటి వేపు దారి తీశాను. ఇల్లు సమీపిస్తున్న కొద్దీ, నా మనస్సు నీడలో ఆ శిథిలం యింకా స్థిరపడుతోంది. దగ్గరకొచ్చేను. ఇల్లు కూడా శిథిలావస్థలోనే వుంది. విరిగిపోయిన నాగరికతా చిహ్నంలా, చితికిపోయిన అంతస్తుకి ప్రతీకలా కనబడింది. వానొచ్చినప్పుడు కాళ్ళు బురద కాకుండా యింటిముందు నాపరాతి ముక్కలు పరిచేరు. నేల బాగా వున్నా వాటి మీదగానే నడిచి, అరుగులమధ్య మెట్లెక్కేను. తటపటాయించలేక తలుపు తట్టేను. సమాధానంలేదు. నెమ్మదిగా నెట్టేను. దగ్గరగా జేరవేసిన తలుపు, సన్నటి శబ్దంతో తెరుచుకొంది. తల ముందుకువొంచి లోపలికి చూసేను. చాలా పెద్ద గది. హాలనుకుంటా.

జీర్ణావస్థలో ఉంది. గోడలకి అక్కడక్కడ పెచ్చులూడిపోతే మట్టిరాసేరు. కిటికీ పక్కగా దాంతాడుతో దణ్ణెం కట్టేరు. దానిమీద ఒక వెలిసిన చీరె, ఒక వెలవని జాకెట్టూ, యింకా ఏవో పాత బట్టలూ, పేద బట్టలూ వడేసి వున్నాయి. ఏవో నాలుగైదు అందమైన శిల్పాల్ని గోడలు భరించగలుగుతున్నాయి. క్రిందగోడ వారే బల్లలు పరిచేరు. ఆ బల్లలమీద పెద్దవి, చిన్నవి రకరకాల చెక్కటి శిల్పాలెన్నో వున్నాయి. వాటిలో చాలాభాగం శ్రీ మూర్తులు. మిగతా వాటిలో రెండు ముసిలి గాంధీలు, నాలుగు వడుచు గోపికలు-మధ్య ఒక చిలిపి క్రిష్ణుడు, హృదయం లేకుండా తల మాత్రమే వున్న హిట్లరు, చెయ్యి విరిగిన ఛత్రపతి శివాజీ, జూలు మాసిన సింహమూ మొదలైనవి వున్నాయి. క్రిష్ణుడి చేతిలో పిల్లన గ్రోవిలేదు. విరిగిపోయిందనుకుంటా—డ్యాన్సు చేస్తున్నట్టున్నాడు. సింహం నోట్లో బూజు పట్టింది. ఓ గోపికకి రొమ్ములమధ్య లోయగా జారిన చోట బీట తీసింది-క్రిష్ణుడిమీది ప్రేమకి గుండెలో చోటు చాలక హృదయం పగిలినట్టు, అన్ని శిల్పాలూ అద్భుతంగా వున్నాయి నాకు. అపూర్వమైన ఆ శిల్ప సంపదని కాపాడేందుకని, తాపత్రయంతో మిగిలినట్టుగా వుంది హాలు. ఋతు పవనాల తాకిడికీ, సూర్యుడు విసిరిన నిప్పులకి ధైర్యంగా ఎదురు నిలిచి, చివరికి జీవం పీడిపోగా ఆ సందర్భాగా క్రిందికి వొరిగిన యింటి పైకప్పు, నడుం విరిగిన పాక్ సిపాయిని గుర్తు చేస్తోంది.

నే ననుకున్న యిల్లు యిదే అయి వుంటుందని నిశ్చయించుకొని లోపలికి అడుగెట్టేను. విసనకర్ర శబ్దం వినిపించింది. హాల్లోకి సన్నటి పొగలు ప్రవేశిస్తున్నాయి. లోపల వంట గదిలో ఎవరో పొయ్యి రాజేస్తున్నట్టుంది. తల పక్కకి తిప్పేను. వీధి వైపున్న గోడ వార, కిటికీ పక్కగానున్న పాత మంచంమీద ఒక వ్యక్తి పడుకుని వున్నాడు. బహుశా నే చూడాలనుకునే 'మహాశిల్పి' యీ వ్యక్తేనేమో! నన్నాయన గమనించలేదు. తెరచివున్న కిటికీగుండా బయటికి చూస్తున్నాడు. దాదాపు అరవై ఏళ్ళ వయసుండొచ్చు. ఇంటిలాగే తనూ శుష్కించి వున్నాడు. సాయంత్రపు వెలుగులో ఆయన పెద్ద గడ్డం వెండిలా మెరుస్తోంది. మీసాలకీ, గడ్డానికీ నడుమ దాగివున్న సన్నటి పెదాల కలయికలో, అనుభవాలు మిగిల్చిన గర్వం ఏదో వొంపు తిరిగినట్టుంది. లోతైన ఆయన కళ్ళలో లోయల్లో దాగిన ప్రశాంతత కనబడుతోంది. అంత వయసొచ్చినా, ఆ కళ్ళలో చురుకుదనం చచ్చిపోనందుకు కాస్త ఆశ్చర్యమేసింది. అలా ఒక్క క్షణం చూసేక నా కాయన అంపశయ్యమీద పడుకొన్న భీష్ముడిలా అగుపించేడు.

ఇంకా ఇక్కడ నా ఉనికి గుర్తింపబడక పోడంతో నా 'మహాశిల్పి' మీద నాకు ఆత్రుత పెరిగింది. చిన్నగా దగ్గేను. ఆయనకు వినబడినట్టుంది. "ఎవరూ?-" అంటూ తల నాకేసి తిప్పి చూసేడు. నేను మంచం దగ్గరికి నడిచి 'నేనండీ!' అని పేరు చెప్పేను. ఆయన

యింకా ప్రశ్నార్థకంగానే చూసేడు. నేను మళ్ళీ చెప్పేను-'నేసీ ప్రదేశానికి చాలా కొత్తవాణ్ణి. విశాఖపట్నం వెళ్తూంటే దారిలో ఈ వూరి దగ్గర హఠాత్తుగా బస్సు పాడయింది. రిపేరు చేస్తున్నారు. నాలుగ్గంటలుపైగా ఆలస్యం ఉందిట. ఎందుకో ఈ ఊరు చూసి పోదామని సరదా పుట్టింది. ఇలా వచ్చేను.' 'వచ్చేక' అని నేను ఇంట్లోకి ప్రవేశించిన కారణం చెప్పబోయేంతలో, ఆయన 'అలాగా అబ్బాయ్! చాలా సంతోషం!' అన్నాడు. 'అమ్మాయ్! కాసిని మంచినీళ్ళు పట్టుకురామ్మా!' అంటూ కూతుర్ని కాబోలు-పిలిచి నా వైపు తిరిగేడు. ముఖంలో ఎంతో అనుభవం, పరిజ్ఞానం, స్వచ్ఛత వుట్టిపడుతున్నాయి. ఏదో గొప్ప కుటుంబంలో పుట్టి చివరికి బతికి పేదవాడైపోయిన వ్యక్తిలా వున్నాడాయన. కూర్చోమని చెప్పేడు. మంచం పక్కనేవున్న పాత కుర్చీలో కూర్చున్నాను.

శిల్పాలకేసి చూస్తూ నేనన్నాను-నిజంగా యీ రోజు నేను చాలా అదృష్టవంతుణ్ణి. ఇక్కడి మీ యింట్లో అద్భుతమైన శిల్పాలెన్నో చూడగలిగేను. నాకు శిల్పాలంటే చచ్చే పిచ్చి. మొదట్లో బయటినుంచి యీ యిల్లు చూసినప్పుడు, యీ లోపల యింత శిల్ప శోభ వుంటుందని వూహించలేదు. అపూర్వంగా వున్నాయివి. ఇవన్నీ చూస్తూంటే—ప్రయాణీకుల బస్సులు యిలాగ అప్పుడప్పుడు పాడవుతూ వుండాలనిపిస్తోంది నాకు."

ఆయన భళ్ళున నవ్వేడు. ఆ నవ్వులో సంతోషంకంటే గర్వమూ, తృప్తి కలిసి కనిపించేయి. నా కెందుకో యిల్లు కూలిపోతుందేమోనని భయమేసింది. తప్పు లేని చూసేను.

ఆయన నవ్వు పూర్తి చేసి, నా మోకాలిమీద చెయ్యి బలంగా మోపేడు-బాగుందబ్బాయ్! ఇన్నాళ్ళకి నా శిల్పాల గొప్పతనం చవి చూడగలిగిన మనిషి నా దగ్గరికి వచ్చినందుకు నాకు పరమానందంగా వుంది' అన్నాడు. 'నా కళ కూడా నాలాగే ముసిలిదై పోయిందనుకున్నాను. లేదు. అదింకా వడుచుగా బ్రతికే వుంది. ఎప్పటికీ అలాగే వుంటుంది. చరిత్రలో నా శిల్పాలు నాలుగు కాలాలపాటు నిలుస్తాయి. చాలు. అది చాలబ్బాయ్! అదే నాక్కావలసింది.' ఆయనలో వుద్రేకం కనబడింది.

వెంటనే నాకు నా 'మహాశిల్పి' యీ వ్యక్తేనని తెలిసింది. ఆయనమీద పూజ్య భావం ఏర్పడింది. నాలో ఆయనంటే ఎంతగానో ఆసక్తి పెరిగింది. సాటిలేని తన అభిమాన తార దర్శన భాగ్యం లభించిన మూడవ తరగతి ప్రేక్షకుడికి కలిగే అనుభూతిలాంటి అనుభూతి! యీ క్షణం ఆయన సమీపంలో నాకు కలిగింది. నా జన్మ చరితార్థమైనట్టు భావించేను. మీకు నవ్వొచ్చు, కాని నాకు శిల్పాలంటే అంత పిచ్చి!-

ఇంతలో 'మహాశిల్పి'కూతురు మంచి నీళ్ళు తెచ్చి యిచ్చింది. ఆమె లోపలికి

తిరిగి వెళ్తోన్నప్పుడు చూస్తే ఆయన చేతిలో ప్రాణం పోసుకున్న శిల్పం ఏదో కదిలినట్లనిపించింది నాకు. మెరి సేలా తోమిన గ్లాసుమీద కదిలిపోయే ఆమె రూపం చిత్రంగా సాగి మెరిసింది.

ఆమె లోనికి వెళ్ళేక, ఆయన్ని పేరడిగేను. చెప్పేడు. మనిషికి తగ్గ పేరు-నరసింహాచార్యులు.

మంచినీళ్లు త్రాగుతూ అనుకున్నాను-ప్రతి గొప్ప కళాకారుడి దృష్టిలోనూ అతడికష్టమూ - యిష్టమూ, ఓర్పూ - నేర్పూ అన్నిటినీ మేళవించుకొని వెలిసిన కళాఖండం ఏదో వొకటి వుంటుంది. అలాగే యీ నరసింహాచార్యులుగారికి కూడా ఏదోవొక మాస్టర్ పీస్ వుండే వుంటుంది అనిపించింది. మంచినీళ్ళ గ్లాసు క్రింద పెట్టి, ఆయనకి నా వుద్దేశ్యం తెలియజెప్పే ధోరణిలో 'చూడండి' అంటూ అడగబోయేను.

"వెంటనే ఆయన నేను చూడలేనబ్బాయ్!" అన్నాడు.

ఒక్కసారిగా నా ఆలోచనా ప్రవాహం ఆగిపోయింది. నాలో ఆయన జవాబు రగిల్చిన ఆశ్చర్యం గుండెని ఝల్లు మనిపించింది.

ఇందాకే నాకు నరసింహాచార్యులు గారి శిల్ప చాతుర్యమంతా ఆయన కళ్ళలో కొట్టొచ్చినట్టు కనబడింది. ఇంతవరకూ, గొంతుక విని, చూచాయగా నా వయస్సు పసిగట్టిన ఆయన యొక్క గ్రుడ్డితనం తెలీక—ఆ కళ్ల చెప్పని భావాలెన్నో నాలో వూహించుకున్నాను. పొరపాటు జరిగిపోయిందని

"పొద్దుట్నించి ఎక్కడికెళ్ళావురా?" అడిగింది తల్లి రామూని.

"పోస్ట్‌మేన్ ఆట ఆడుకుంటున్నాం మమ్మీ! అందరికీ ఉత్తరాలిస్తున్నా."

"ఉత్తరాలెక్కడివిరా నీకు?"

"నీ పెట్టెలో ఎర్రరిబ్బన్ కట్టి దాచావే. అవే!"

"ఆ!!!"

—గొల్లపూడి శైలజ, హైద్రాబాద్.

కించబడ్డాను.

నా మౌనం ఆయన తెలుసుకున్నట్టుంది. మాటలు కదిపేడు— 'ఇంతసేపూ నాకు కళ్లున్నాయనుకున్నావ్ కదూ?' నవ్వేడు 'ఎందుకు లేవూ వున్నాయ్. కాని యివి శిల్పాలు చెక్కడానికి పనికిరావు. వెలుతురు చూడలేవు. అదపా దడపా వుద్రేకాలొస్తే కాసిని కన్నీళ్లు కారుస్తాయంతే. అంతకుమించి వీటికే పని చేతకాదు. నేనూ అంతే. నడవలేను. కళ్లు పోయినప్పుడే కాళ్ళూ పోయాయి. అప్పట్నించీ యీ మంచమే నా జీవితం' ఆయన ఆగేడు.

నేను మళ్ళీ యిందాకటిలాగే చలించేను. 'నా మహాశిల్పి' అంధుడూ, అశక్తుడూ అయిపోయినందుకు తీరని జాలితో నా మనస్సు రెపరెపలాడింది. ఆయనకేసి చూసేను. శరీరమూ, జీవితమూ కలిసి మిగిల్చిన కష్టనష్టాలకి తగినంత బాధ నరసింహాచార్యులు గారిలో నాకు కనిపించలేదు. ఆయనే చెప్పేడు-'కళ్లు పోయాయనికానీ నాకే

అయినా నాకెందుకో తృప్తి వుండేది కాదు. ఎన్ని మలిచినా కూడా, నే చెక్కాల్సిన శ్రేష్ఠమైన శిల్పం యింకా తయారు కాలేదనే అనిపించేది. అలాగే రోజుల తరబడి చెక్కేవాణ్ణి. దాంతో ఆదాయం లేకపోగా ఆస్తంతా హరించుకు పోడం మొదలెట్టింది. అప్పటికి లాభంలేదని, నన్నేదో బాగుచేస్తారంటూ మా పెద్దలంతా కలిసి నాకు పెళ్ళి చేసేశారు. కాని పెళ్ళైయ్యాక నా ధోరణి మరీ ఎక్కువై పోయింది.కారణం ఏవిటో తెలుసా?- మా ఆవిడ అచ్చం అప్సరసే అనుకో. ఈ కాలంర పిల్లలు దాని అందం ముందెందుకూ పని చెయ్యరు. ముసిలి పీనుగ పెళ్ళాం సొగసు వర్ణిస్తున్నాడనుకునేవ్. నా మాటల్లో అసలు ఉత్ప్రేక్ష లుండవు. ఉన్నదున్నట్టే. నే బొమ్మ చెక్కినా అంతే. అయిందా. అప్పుడేం చేశానూ?' అంటూ పక్కకి వొత్తిగిల్లేరాయన.

"ఏంచేసేరు?"

"శిల్పం చేశాను. అమర శిల్పం. మా ఆవిడ శిల్పం. అచ్చం అప్సరసని అప్సరసలా చేక్కేశా ననుకో. పోలికలన్నీ పోతపోసినట్టు తీసుకొచ్చాను. కాని, కాని యిప్పుడది లేదు. చచ్చిపోయింది. ఉండే చూసుకుని ఎంత మురిసిపోయేదో! నన్నెంత మెచ్చుకునేదో-" నరసింహాచార్యులు గారి కంఠం బొంగురుపోయింది. ముందు చెప్పినట్లుగా ఆయన చూడలేని కళ్ళు చెమర్చేయి. ఆయనలో బాధ చూసేను. నరాలు గిజగిజలాడేయి.

అంతలోనే ఆయన అనుభూతి మార్చుకున్నాడు. మామూలు ధోరణి తెచ్చిపెట్టుకోడానికి ప్రయత్నించి, గొంతు సర్దుకుంటూ అన్నాడు.

"చూడబ్బాయ్! షాజహాను పెళ్ళాన్ని ప్రేమించేకదూ తాజమహలు కట్టించేడు? కాసి, నన్ను చూడు- నేనూ ప్రేమించాను నా భార్యను. షాజహానుకంటే అమితంగా ప్రేమించానేమో కూడా. ప్రేమించడమే కాదు- ప్రపంచంలో అందాన్నంతా ధిక్కరించేలా ఉన్న 'ఆమె' రూపాన్ని అపూర్వంగా మలిచాను. పెళ్ళాన్నంత ప్రేమించీ షాజహాను తాజమహలు తనుగా తను కట్టలేకపోయాడు. ఎవరిచేతో కట్టించాడు. కాని నేను! నా చేతుల్తో నేను మలిచాను దాన్ని. ఇప్పుడు చూడు! పెద్ద కొండ రాయి వుండేదక్కడ. దొలిచి ప్రాణాలు

మాత్రం విచారంలేదు. ఎ ందు కో తెలుసో- ఈ చేతుల్తో ఈ మహత్తర శిల్ప సృష్టి ఏనాడో పూర్తి చేసేశాను. నా జీవితంలోనే సాధిద్దామనుకున్న మహా ఫలితం ఏనాడో సాధించేశాను. అదేమిటనుకున్నావ్? కళాఖండం. నేను చెక్కిన శిల్పాలన్నీ వొక ఎత్తు. అదొక్కటీ ఒక ఎత్తు. చూపులక్కూడా ఎత్తయిందేలే—24 అడుగులు.' నరసింహాచార్యులు నిర్విచారంగా మాట్లాడేరు. నాకు వెంటనే ఆ కళాఖండాన్ని తనివితీరా చూడాలనిపించింది. కాని, ఆయన తన కళాఖండం ఎంత గొప్పదో చెప్పేడేగాని, ఎలా వుందో, ఎక్కడుందో చూడమని మాత్రం చెప్పలేదు. అంచేత నేనే కలుగజేసుకుని, "ఏదీ? ఎక్కడుందీ మీ కళాఖండం?" అని ఆత్రుతగా ఆసక్తిగా అడిగేను.

నరసింహాచార్యులుగారు నా ప్రశ్న విని, మోచేతులమీద సగం లేచేరు. మంచంమీంచిలేచి క్రింద పడతారేమోనని భయం వేసింది. పట్టుకోడానికి సిద్ధపడాలనుకున్నాను. కాని సగం లేచేక ఆయన అలాగే వుండిపోయి మొదలెట్టేరు - 'చూడబ్బాయ్! నువ్వు అశోకుడి గురించి చదివే వుంటావు. షాజహాను గురించి కూడా చదివే వుంటావు."

నాకు చిరాకేసింది — కళాఖండం చూపించకుండా మాటమారుస్తాడేమిటా? అని ఒక వేళ సస్పెన్సు కలిగిద్దామనుకుంటున్నాడేమో! హిచ్‌కాక్, గడ్డం పెంచుకుంటే యిలాగే ఉంటాడేమో! అనుకున్నాను. ఏమైనా చేసేదిలేక వినడం మొదలెట్టేను. ఆయన చెబుతున్నాడు-'చెప్పుకోదంకాదుగానీ నాకూ ఉంది పెద్ద చరిత్ర. నన్నడిగితే నాకున్న గతం షాజహానుకూడా లేదంటాను. చూడబ్బాయ్! ఒక్క సంగతి యిన్నాళ్ళకి నేనంటే అభిరుచితో వచ్చిన మనిషివి నువ్వొకడివి కనబడుతున్నావ్ - బహుశా మనిద్దరికీ ఏదో పూర్వజన్మ సంబంధం వున్నట్టుగా ఉంది. సమయం వొచ్చింది కాబట్టి చెబుతున్నా విను. అసలు సంగతేమిటంటే-

అప్పట్లో నాకు పాతికేళ్ళవయస్సు, పాతికెకరాల భూమీ వుండేవి. నిత్యం శిల్పాలు చెక్కాలనే ధ్యాసతప్ప మరో దృష్టి వుండేదికాదు. ఆ రోజుల్లో ఈ చేతుల్తో నేను ముట్టని మట్టిగానీ, కొట్టని రాయిగానీ లేదు. చాలా మట్టి బొమ్మలు చేశాను. కనిపించిన రాయినల్లా తెచ్చి, ఖరారైన బొమ్మలెన్నో ఖచ్చితంగా చెక్కాను. ఆ మీదట దేశంలో గొప్ప శిల్పాలన్నిటికీ మించిన మహా శిల్పాలు చెక్కాలనుకున్నాను. అంతే. వెంటనే బయల్దేరి దేశమంతా తిరిగాను. చూశాను. చాలా చూశాను. హంపీ శిధిలాలు, అజంతా ఎల్లోరాలు, ఆగ్రా, ఢిల్లీలు, గొప్పగొప్ప కోటలు, దేవాలయాలూ, మసీదులు-ఉహ్? వొహటేవిటి? సమస్త పూర్తు చూశాను. తిరిగొచ్చాకనే అనుకున్నంత పనీ చెయ్యగలిగాను. గర్వపడుతున్నాననుకునేవ్! అప్పడీ అగ్రహారం చుట్టుపక్కల నేనంటే తెలియని మనిషిలేడు. అద్భుతమైన శిల్పినని అంతా మెచ్చుకునేవారు.

పోశాను. అదే నా కళాఖండం!"- గర్వంగా కిటికీవేపు చాచిన చేత్తో సూచిస్తూ చూపించేడు. తటాలున నేను ఆత్రంగా వంగి చూసేను. బాగా చూసేను. నా కేమీ కనిపించలేదు. ఇందాక నే నిలబడ్డ పచ్చగడ్డి స్థలం, దాని వెనక పొలాలూ, దూరాన కొండ అంచులూ తప్ప మరేమీ కనిపించలేదు.

నరసింహాచార్యులు గారింకా మాట్లాడుతున్నాడు- "నేను గొప్పవాణ్ణి కాదూ? షాజహానుకంటే గొప్ప చరిత్ర పురుషుణ్ణి కాదూ? చెప్పబ్బాయ్!"

నాకేం మాట్లాడాలో తెలియలేదు. నరసింహాచార్యులుగారు ఏదో గొప్ప కళాఖండాన్ని చూపిస్తాడనుకున్నాను. చూస్తాననుకున్నాను. ఫలితంగా నాలో గొప్ప నిరుత్సాహం కదిలింది. నరసింహాచార్యులుగారికి పిచ్చేమోనన్న అనుమానం కూడా కలిగింది. నాకేమీ కనిపించడంలేదని చెబుదామనిపించింది. నా కళ్ళు ఆయనవి, ఆయన కళ్ళు నావి అయిపోయినట్టుగా వుంది. నెమ్మదిగా కూర్చున్నవాణ్ణి లేచేను, పెదవి కదిలేంతలో పెద్ద శబ్దం వినబడింది. వెనక్కి తిరిగి చూసేను. నేల విడిచిన నీటి గిన్నెను పైకెత్తుకుంటూ, జారవిడిచిన నీలి పైటను మెడచుట్టూ తిప్పుకొంటోంది- 'మహాశిల్పి' కూతురు.

ఆయన పిలిచేడు- "అమ్మాయ్ నువ్వేనా? ఒక్కసారి యిలా రామ్మా!"

ఆమె గిన్నె క్రిందపెట్టి గబగబా వచ్చింది. ఎందుకో కంగారుపడుతోంది. నిటారుగా నిలబడింది. ఆమె నడిచి వచ్చిన సవ్వడి విన్నాక ఆయన. "చూడమ్మా! ఇతన్ని కాస్త అలా తీసుకువెళ్ళి మీ అమ్మ బొమ్మని చూపిస్తావూ!" అన్నాడు.

"రండి!" అంటూ కదిలింది. ఆమె మాట్లాడ్డం మొదటిసారిగా విన్నాను. ఆమెని అనుసరించేను. ఇద్దరం గుమ్మం దాటి, ఘట్లు దిగేం. నావరాళ్ళ మీదుగా నడిచేం. మరో క్షణానికల్లా- చాలా సేపటి క్రితమే నేను తాకిచూసిన రాతి పాదాల దగ్గరికి నడిచి ఆమె ఆగిపోయింది. నేనూ ఆగేను.

"చూడండి!" ఆమె రెండవసారి మాట్లాడింది.

నేను చూసేను. ఇప్పటికిగాని నా మెదడు పని చేయలేదు. కళాఖండం ఊహలోపడి శిథిలాన్ని విస్మరించేనని మెలకువ కలిగింది. నివ్వెరపోయేను. ఇదా నా 'మహాశిల్పి' కళాఖండం! ఇదా నరసింహాచార్యులుగారి చరిత్ర దాచే కళాఖండం! దీనికోసమేనా కనబడ లేదని నిరుత్సాహపడ్డాను! దీనికోసమేనా నరసింహాచార్యులుగారికి పిచ్చి వుందని అనుమానించేను!- అనిపించింది. గుండె బరువెక్కినట్టయింది. మనస్సు మరోసారి రెపరెపలాడింది. కళాఖండపు ఖండాన్ని మరోసారి చూసేను. విరిగిన పాదాలు- మెత్తగా, సుకుమారంగా అనిపిస్తున్నాయి. పాదాల దిగువకి జారిన పలుచని వస్త్రభాగం చిరిగిన కులువ రేకులా వుంది. ఏవేవో ఆభరణాలు, నగిషీలు- పనితనమంతా పాదాల్లోనే వుపయోగించేసినట్లుంది. మిగిలిన శిల్పమంతా చూడగలిగితే ఎంత బాగుణ్ణు!- యింతక్రితం చూసినప్పటిలాగే అను

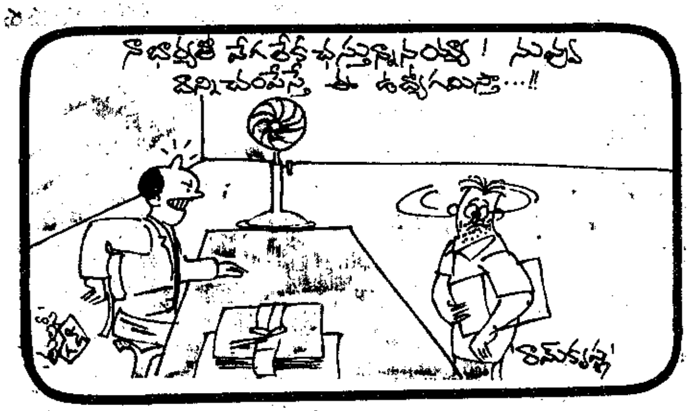

కుంటున్నాను. మరోలా అనుకోడం తెలియడం లేదు.

ఆమె అడిగింది "చూశారా?"

"వచ్చేముందే చూసేను. ఇది రెండవ సారి" క్షణం ఆగేను. "మీ అమ్మగారి పాదాలూ ఇలాగే ఉండేవనుకుంటాను."

"అవును."

"ఆవిడపోయి ఎన్నాళ్ళయింది?"

"పదేళ్ళు షుమారు."

"ఎలా పోయేరు పాపం."

"నాన్న చంపేశాడు."

హఠాత్తుగా అదిరిపడ్డాను. వణికేను. "ఎందుకు?" అని మాత్రం అనగలిగేను.

"అమ్మలాంటి బొమ్మని చెయ్యాలని నాన్నెంతో కష్టపడ్డాడు. అమ్మని ఎదురుగా కూర్చోబెట్టి, రోజుల తరబడి ఎన్నో బొమ్మలు చెక్కాడు. ఏవీ అమ్మకి నచ్చలేదు. ప్రతి శిల్పంలోనూ ఏదో ఒక వంక చూపించేది. నాన్నకి పట్టుదల హెచ్చు. మానలేదు. ఇంకా ఎన్నెన్నో చెక్కాడు. ఎంతో డబ్బు ఖర్చు పెట్టాడు. చివరికి అమ్మ విసుగెత్తిపోయింది. తనకోసం దరిద్రాన్ని కొని తెస్తున్నారంది. తనలాంటి శిల్పం తయారు చెయ్యడానికి అన్నాళ్ళు, అన్ని రాళ్ళు పాడుచెయ్యాలా అనడిగింది. ఆఖరికి, నాన్నకు శిల్పాలు చెక్కడమే చేతకాదంది. పైగా పాడుబొమ్మలు చెక్కి వచ్చేటి బ్రతుకంతా పాడుచేస్తున్నారని ఆ బొమ్మలన్నీ పగలకొట్టింది. నాన్న కప్పుడు విపరీతంగా కోపం వచ్చింది. ఆయన కెప్పుడూ కోపం రాలేదు. అదే మొదటిసారి నాన్నకి తన చేతిమీద నమ్మకం ఎక్కువ. తన శిల్పాలే ఆయన ప్రాణాలు. తన నేర్పునీ తన శిల్పాన్నీ కించపరచడం నాన్న సహించలేకపోయాడు. అమ్మతో ఘర్షణ పడ్డాడు. ఆ ఘర్షణలో చేతనున్న ఉలిని అమ్మమీదికి కోపంగా విసిరాడు. కణతకి తగిలింది. రక్తం కారింది. అంతే అమ్మ చచ్చిపోయింది." ఇలా చెప్పేంతసేపూ ఆమెలో నిర్లిప్తత తప్ప మరే భావం లేదు. బహుశా పాత భావాలన్నీ ఘనీభవించి గుండెని రాయిచేసి వుంటాయి. కళ్ళున్నప్పుడు నరసింహాచార్యులుగారికి తెలిస్తే కూతురి గుండెని కూడా శిల్పంగా చెక్కేవాడేమో!"

ఆమె చెప్పడం అయిపోలేదు. "అమ్మపోయాక నాన్న కోపమూ పోయింది. ప్రాణంలేని రాళ్ళకి ప్రాణంపోసిన ఉలితో, ప్రాణం ఉన్న అమ్మప్రాణం కాస్తా బలి తీసుకున్నానని కుమిలిపోయాడు. చాలారోజులు విచారంతోనూ, పశ్చాత్తాపంతోనూ గడిపాడు. చివరికి అమ్మ జ్ఞాపకార్థం అయిదేళ్ళు రాత్రీ పగలూ కష్టపడి యీ శిల్పం చెక్కాడు అమ్మ బ్రతికి ఉంటే దీనికి వంక పెట్టేది కాదు. అంత బాగా చెక్కాడు; నిజం చెప్పాలంటే అమ్మలాంటి బొమ్మని అమ్మపోయాక తయారు చెయ్యగలిగాడు నాన్న." ఆమె ఆగింది. పరాయివ్యక్తితో ఆమె యింతసేపు నిబ్బరంగా, ధారాళంగా మాట్లాడగలిగిన మనిషి అని నేను మాత్రం వూహించలేదు. చీర కొంగుతో చెంపల్ని తుడుచుకొని అంది. "కాని శిల్పమంతా పూర్తయ్యాక, అమ్మ భుజాల మీద నిలబడి- తల పాపిట సవరిస్తూ చివరి మెరుగులు చెక్కుతూంటే కాలు జారి నాన్న క్రిందపడిపోయాడు. తలకి పెద్ద గాయం తగిలింది. మెదడు దెబ్బ తిందిట. అప్పట్నించీ నాన్న చూడలేడు. నడవలేడు. అమ్మని చంపినందుకు శిక్షనుకుని ఆ అస్తమానం కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటాడు."

మగాడిలా మాట్లాడే స్త్రీ ఎప్పుడూ తెలియదు నాకు ఆమె మాటలు వింటోంటే 'మహాశిల్పి' కూతురు కాక, కొడుకు మాట్లాడుతున్నట్టనిపించింది నాకు. నే నడిగేను. 'మీరు మగాడిలా ఎందుకు మాట్లాడుతున్నా'రని కాదు.

"మరయితే ఎందుకిదిలా శిథిలమైపోయింది?"

"ఎవరో గొప్ప వ్యక్తిట. ఆ మధ్య యీ వూరొచ్చాడు. స్వాములవారో, సన్యాసో- తెలీదు నాకు. దేశమంతా కాలినడకనే నడుస్తాట్ట. ఏదో వుపన్యాసాలిచ్చాడు. మునసబుగారు ఈ ప్రదేశాన్ని ఆయనకి భూదానం చేశాడు. అప్పుడాయన యీ విగ్రహాన్నీ చూశాడు. అసహ్యించుకున్నాడు. అమాయకులైన ప్రజల్లో యిలాంటి శిల్పాలు చెడ్డ ఆలోచనల్ని ప్రేరేపిస్తాయట. శృంగార వాంఛల్ని రేకెత్తిస్తాయట."

"బహుశా అప్పుడు ఆయనలో అలా రేకెత్తి వుండొచ్చు."

"ఏమో! శిష్యులతో కలిసి విగ్రహాన్నంతా ఛిన్నాభిన్నం చేసి వెళ్ళిపోయాడు. కోపంలో అమ్మని చంపేసినా- యీ బొమ్మ చెక్కి నాన్న మళ్ళీ అమ్మకి ప్రాణం పోశాడు. కానీ రెండవసారి కూడా అమ్మ చంపబడింది. నేనడ్డుపడ్డాను, ఏడిచాను, తల బాదుకున్నాను. లాభంలేకపోయింది. పైగా 'మా అమ్మని చంపకండి' అని ఏడిస్తే అందరూ నన్ను అపహాస్యం చేశారు. సిగ్గు భరించలేక నేనుకూడా చచ్చిపోయాననుకున్నాను. ఇక నేను చెయ్యగలిగిందల్లా ఆ క్షణంలో ఒక్కటే మిగిలింది. ఈ అమానుష విషయం నాన్నకు తెలియకుండా జాగ్రత్తపడ్డాను.

తెలిస్తే యీనాన్న గుండె పగిలేది పాపం. యింకా యిక్కడ అమ్మ శిల్పం వుందనుకుంటున్నాడు. ఆ ఆసరాతోనే నాన్న బతికున్నాడు." రెండు సెకన్లు ఆగింది.

"చూడండి లోపలికి వెళ్ళాక నాన్న మిమ్మల్ని అడుగుతాడు. అమ్మ శిల్పం ఎలా ఉందని?- దయచేసి, బాగుందని చెప్పండి!- నాన్నకోసం. నాకీ ప్రపంచంలో నాన్న తప్ప ఎవరూ లేరు. నాన్న! పరపతి తప్ప మాకు మరో బ్రతుకుతెరువు లేదు. నాన్నని నేను కాపాడుకోవాలి. కాదు మీరే కాపాడాలి. ఇంతకంటే నాకు మరో మార్గంలేదు. నాన్నని కాపాడి పెట్టండి! మా బ్రతుకు నిలబెట్టండి! అమ్మబొమ్మ బాగుందని చెప్పండి! చిన్న అబద్ధం- చెబుతారు కదూ!" ఆమె గొంతులో దైన్యం, వేడికోలు నా మనస్సుని కదిపేయి. నేను చాలా చాలా చలించేను. అంతా నాకో చిత్రమైన అనుభూతిలా వుంది. 'అలాగే' అన్నాను. ఆమె చేతులు కలిపి నమస్కారం చేసింది. కృతజ్ఞత అనుకుంటా.

"పదండి వెళ్దాం" అంది.

ఆమె వ్యక్తిత్వంలో తెలియని వైరుధ్యమేదో వుంది. నా కర్థంకాలేదు. ఇద్దరం వెనక్కి తిరిగి నడిచేం. సాయంత్రం పలుచని చీకటి రాకని చూచాయగా సూచిస్తోంది. నాకు ప్రయాణం గుర్తొచ్చింది. త్వరపడాలనిపించింది.

ఆమెతో ఇంట్లోకి ప్రవేశించేను. లోపల వెలుగు బాగా తగ్గింది. నరసింహాచార్యులుగారి మంచంకేసి నేను వడివడిగా నడిచేను. ఆయన రెండుచేతులూ కలిపి పట్టుకున్నాను. లేని వుత్సాహోద్రేకాలని సృష్టించుకున్నాను. అన్నాను-

"ఆచార్యులుగారూ! నిజంగా యీరోజు నా జన్మ తరించింది. అసమానమైన శిల్పకళ దర్శించే భాగ్యం నాకు కలిగించేరు. మీలాంటి మహాశిల్పులు నూటికీ కోటికి ఎక్కడో ఏ వొక్కరో వుంటారు. పొగడ్త అనుకోకండి. నాకు పొగడ్డం చేతకాదు. అసలు నా అనుమానం మీరేదో దైవాంశతో పుట్టివుండాలని. ఇంత అద్భుతమైన కళాఖండం ఎప్పుడూ, ఎక్కడా, చివరికి కలలో కూడా నేను చూడలేదు."

నేను అప్పుడప్పుడూ శ్రవ్యనాటికల్లో పాల్గొన్నాను. బాగానే అనగలిగేను. ఎంచేతనంటే నా మాటలకి నరసింహాచార్యులుగారిలో, ఎదురు చూసిన ప్రశ్నభావాలన్నీ ఎంతో బాగా కనిపించేయి. తెగని సంతోషం, తృప్తి నరసింహాచార్యులుగారి గ్రుడ్డి కళ్ళల్లో నీటిని తిప్పేయి. గిల్టీగా ఫీలయ్యేను.

నరసింహాచార్యులుగారు పొంగిపోయేరు. మంచి వుత్సాహాన్నీ, మంచి కృతజ్ఞతనీ మాటల్లో చెప్పేరు- "చాలా సంతోషమబ్బాయ్! చాలా సంతోషం! నాకీరోజు నా చిన్నప్పటి దీపావళి పండగంత హాయిగా ఉంది. నా కళాఖండాన్ని బాగా చూశావు కదబ్బాయ్!- ఆ కళ్ళూ, ముక్కూ, శంఖులాంటి మెడా, గుండ్రంగా జారిన భుజాలూ, వాటిమించే జారిపడే కళ్ళూ, కాళ్ళూ పోగొట్టుకున్నాను- అంత నునుపుగా చెక్కేను దాన్ని- బాగా చూశావుకదూ? నే చెప్పిం

ఇంకా ఏదో అంటున్నాడు. నాకేమీ వినిపించడంలేదు. వినిపించినా అర్థం కావడంలేదు. కాళ్ళక్రింద పుట్టుకొచ్చిన పుణ్యభూమి తొలుచుకుపోతున్నట్టుగా ఉంది.

"ఈపాటికి బస్సు దాదాపు బాగయిపోయి ఉంటుంది. ఆలస్యమైతే అందుకోలేను, విశాఖపట్నం వెళ్ళాలి. ఇక సెలవు తీసుకుంటానండి!" అన్నాను.

"మంచిదబ్బాయ్! క్షేమంగా వెళ్ళు! ఎప్పుడన్నా వీలువడితే ఇటుకేసో చూపు చూడు."

"ఎంతమాట వస్తానండి!" అని ఆయన చూడలేకపోయినా, నరసింహాచార్యులుగారికి నమస్కారం పెట్టి కదిలేను. ఆమె వీధి గుమ్మందగ్గర నిలబడి కనబడింది. కృతజ్ఞతని చిరునవ్వుగా తయారుచేసి పెదాలమధ్య చూపించింది. ఇప్పటికిగానీ నాకు ఆమె అందంకేసి మనసు పోలేదు. కాని టైము తక్కువగా వుండడంవల్ల ఒకేమాట "వస్తానండి!" అని చెప్పి మెట్లు దిగేను.

నాపరాతి ముక్కలమీద నడుస్తున్నాను.

పాపం! కండలు కరిగించుకుని కళాఖండం మలిచిన నరసింహాచార్యులుగారు తన ప్రేమ కథకి చరిత్రలో షాజహానుకంటే వున్నత స్థానం వుంటుందనుకుంటున్నాడు. కళ్ళు పోగొట్టుకుని పిచ్చిగా వూహించుకుంటున్నాడు. కాని ఆయనికి తెలియదు. ఊహల్ని కాదనే నిజం వుంది. కళాఖండమూ, ప్రేమా, చరిత్రా ఏవీ ఆయనకు దక్కలేదు. అవును. ఎలా దక్కుతాయి? నరసింహాచార్యులు లేనివాడు. అతి సామాన్యుడైన సామ్రాజ్యాధినేత కాదు. రాజకీయ నాయకుడూ కాదు. కేవలం పేద శిల్పి. పేదవాళ్ళ ప్రేమలో ఎంత బలంవున్నా ప్రయోజనం లేదు. మహా ధనవంతుడైన షాజహాను చక్రవర్తి అపూర్వమూ, అద్భుతమూ అయిన తాజ్ మహల్ కట్టించి నరసింహాచార్యులుగారి లాంటి పేదవాళ్ళ ప్రేమకి విలువ లేకుండా చేసాడు. ఎవడో రాజకీయ సన్యాసి మహాశిల్పాన్ని నాశనంచేసి ఆయన చరిత్ర నిలువకుండా నిర్జీవంచేసేడు. ఛీ!- వీళ్ళా భారతదేశం మనుషులు! గురజాడకవి దేశమంటే మట్టికాదు, మనుష్యులే అని చెప్పేడుగానీ- నా కిప్పుడు యిలాంటి మనుషులు పుట్టే దేశాన్ని వొట్టి 'మట్టి' అనుకుంటేనే బాగున్ననిపిస్తోంది. లేకపోతే, కొన్నాళ్ళకి దేశంమీద ఏవగింపు కలిగి, నాలో వుందనుకొనే కొద్దిపాటి దేశాభిమానం చచ్చిపోతుందేమోనని భయం కూడా వేస్తోంది.

అలా ఆలోచనలు పేర్చుకుంటూ కొంతదూరం నడిచేక, ఎందుకో వెనక్కి తిరిగి చూడాలనిపించింది. చూసేను! నరసింహాచార్యులుగారి పాత పెంకుటిల్లు చిన్న అట్ట సెట్టింగులా కనబడింది. నాలో యిప్పుడు- ఒక గొప్ప కళాఖండాన్ని చూడలేకపోయాననే దిగులు తొలిగిపోయి, నా 'పేద మహాశిల్పి' నరసింహాచార్యులుగారి ప్రేమనీ, తృప్తినీ, చరిత్ర స్థానాన్నీ కాపాడగలిగానన్న సంతోషభావం కమ్మగా, తియ్యగా కలిగి పెరిగింది.